

УДК 338.48

Н. В. Корнілова, А. М. Данилюк**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ**

У роботі наведено аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку туризму в Україні та здійснена оцінка змін щодо регулювання діяльності в цій сфері.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку туризму в Україні. Під час наукового дослідження використані інформативно-аналітичні методи, методи порівняння тощо. Здійснено аналіз чинних нормативно-правових документів, які стосуються сфери туризму, а також ті зміни в Україні (політичного, економічного, соціального характеру тощо), які вплинули та мають впливати на стан розробки організаційно-регуляторних актів, порядок здійснення господарської діяльності на ринку туристичних послуг, питання оподаткування тощо. Під час написання статті доведено, що актуальність дослідження сучасних тенденцій на ринку туристичних послуг зумовлена відсутністю відповідних нормативно-правових актів, які б чітко регулювали процеси, що мають відбуватися та відбуваються в цій сфері.

Ця стаття узагальнює аргументи щодо питання важливості державного регулювання в сфері туризму, як сегменту економіки та створення відповідних регуляторних актів, які б сприяли заохоченню юридичних і фізичних осіб-підприємців надавати послуги для туристів у правовому полі.

Доведено, що в Україні важливо створити відповідні умови для чіткого та недвозначного регулювання економічними важелями в сфері туризму; розробити «прозорі» правила гри на ринку туристичних послуг, які зумовили б відкритість, ясність взаєморозрахунків між споживачами та надавачами послуг.

Зроблено висновки про те, що в Україні необхідне державне регулювання всієї галузі, зокрема щодо питань нормативно-правового забезпечення діяльності в сфері туризму, питань інфраструктури, кадрів, фінансів, рівня сервісу.

У статті здійснено систематизацію чинних вимог до сфери туризму в Україні та узагальнено аргументи щодо необхідності покращення стану в діяльності туристичних операторів та агентів.

Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для працівників сфери туризму, науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, які опановують спеціальності «Туризм», «Готельно-ресторанна справа».

Ключові слова: державне регулювання, Мінекономіки, статистика туризму.

Постановка проблеми та її актуальність. У 2019 р. в Україні відбувся ряд важливих подій, зокрема політичного та економічного характеру, що відобразилося та продовжує також впливати на ситуацію в сфері туризму. Проводиться відповідна підготовча робота та розробляються відповідні регуляторні акти щодо організаційної структури державного регулювання.

До 2019 р. у складі Міністерства економічного розвитку та торгівлі (далі – Мінекономрозвитку) функціонував Департамент туризму та курортів. Вперше за двадцять років була напрацьована стратегія, принципи і механізми вирішення проблем у сфері туризму. Туризм визначався як галузь економіки (Офіційний сайт Кабінету Міністрів України).

Актуальність дослідження сучасних тенденцій на ринку туристичних послуг зумовлена сьогодні відсутністю відповідних нормативно-правових актів, які б чітко

регулювали процеси, що мають відбуватися та відбуваються в цій сфері. Враховуючи реструктуризацію в державних органах влади, виникає нагальна потреба дослідити сучасний стан і тенденції розвитку туризму в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема дослідження зумовила необхідність здійснити аналіз чинних нормативно-правових документів, які стосуються сфери туризму, а також ті зміни в Україні (політичного, економічного, соціального характеру тощо), які вплинули та мають впливати на стан розробки організаційно-регуляторних актів, порядок здійснення господарської діяльності на ринку туристичних послуг, питання оподаткування тощо.

Вагомий внесок у стратегічні питання аналізу та прогнозування, окреслення шляхів розбудови сфери туризму та рекреації як перспективного сектору економіки держави зробили такі вчені, як О. О. Любіцева (2002), В. Ф. Кифяк (2003) та інші.

Особливості розвитку туристичної сфери в Україні на нинішньому етапі хвилюють багатьох сучасних науковців, які досліджують теоретичні основи туризму і формування дієвих механізмів її урегулювання, закономірності розвитку галузі, формування і вплив державної політики у сфері туризму і рекреації, її нормативно-законодавчої бази, формування дієвих механізмів в туризмі. Серед них О. А. Беспала (2017), С. Я. Ковальчук (2011), Н. С. Косар (2016), Г. І. Фролова (2014), В. Ю. Пестушко (2015) та багато інших.

Проте, незважаючи на таку посилену увагу до сучасного етапу розбудови вітчизняної туристично-рекреаційної сфери досвідчених вчених і молодих науковців, існує потреба щорічного аналізу стану галузі для вчасного реагування на виклики часу. Крім того, існує ряд як традиційно невирішених питань, які стримують розвиток галузі, так і нових проблем, які виникають внаслідок політично-адміністративної кризи в державі, пов'язаних з нею негативних наслідків у економічних процесах держави, що негативно впливають на динаміку розбудови туризму. Це, перш за все, нехтування держави сферою туризму як перспективним сектором власної економіки, постійним перепідпорядкуванням напрямку туризму між різногалузевими підрозділами у вертикалі влади, недосконалість нормативно-законодавчої бази у сфері туризму, а також відсутність коштів на розбудову логістики та інфраструктури туризму, реконструкції існуючих та будівництва нових туристичних об'єктів, дієвих програм щодо державної підтримки суб'єктів туристично-рекреаційної сфери, в тому числі з фінансовим забезпеченням тощо.

Мета дослідження – аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку туризму в Україні, виведення відповідних шляхів вирішення проблем галузі.

Методологія та методи дослідження. Під час наукового дослідження використані інформативно-аналітичні методи, методи порівняння тощо. Здійснено аналіз змін, які відбулися в нормативно-правовому полі України та безпосередньо або опосередковано стосуються сфери туризму.

Викладення основного матеріалу дослідження. Наразі у зв'язку з тим, що сформовано новий склад Кабінету Міністрів України, в державі відбувається ряд суттєвих змін, які стосуються й сфери туризму. Так, у 2019 р. Кабінет Міністрів України ухвалив постанову про Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства (далі – Мінекономіки), зокрема закріпивши в його віданні питання державної політики у сфері туризму і курортів. Реалізація державної політики у сфері туризму і курортів (крім державного контролю) входить до числа основних завдань міністерства (за інформацією з офіційного сайту Кабінету Міністрів України). Крім того, Мінекономіки розробляє, укладає і виконує міжнародні договори у сфері туристичної діяльності, представляє країну в міжнародних туристичних організаціях і

заходах. Міністерство також відповідає за координацію діяльності органів виконавчої влади, підприємців і їхніх об'єднань у сфері туризму. Документ також закріплює за міністерством поширення туристичної соціальної реклами.

Наразі сферою туризму та рекреаційної діяльності у Верховній Раді IX скликання опікуватиметься комітет з питань гуманітарної та інформаційної політики, тоді як у ВР VIII скликання туристичну діяльність курирував комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту і туризму (за інформацією з офіційного сайту Кабінету Міністрів України).

За офіційними даними Департаменту туризму і курортів, українці здійснили подорожі на 5,9 % більше в першому півріччі 2019 р. порівняно з аналогічним періодом у 2018 р. Це зумовило відповідне зростання податкових платежів від туристичної діяльності до зведеного бюджету: 2,2 млрд грн – у першому півріччі 2019 р., що на 15,4 % переважило аналогічний показник попереднього року (за інформацією «Аналітика і статистика» з офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Варто зазначити, що залишається актуальною в Україні проблема безвідповідальності ряду туристичних операторів, що підтверджується скаргами туристів (за інформацією «Аналітика і статистика» з офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

У зв'язку з цим було посилено умови ліцензування туроператорів, забезпечено відкритість доступу до Ліцензійного реєстру суб'єктів туристичної діяльності на сайті Мінекономрозвитку, що зумовлено необхідністю допомогти споживачу турпослуг та іншим зацікавленим юридичним і фізичним особам знайти відповідну інформацію про туроператора та визначитися зі ступенем довіри до нього. Це – лише невелика ланка у механізмі регуляції, що вимагає подальшого удосконалення.

Одним із важливих кроків на шляху до посилення відповідальності туроператорів є фінансова відповідальність туроператорів і турагентів. Це стосується як держави в цілому, так і окремих туристів. З метою забезпечення прозорості та адаптування до умов ринку виникає необхідність розробки відповідних дієвих механізмів. Для цього потрібно мати доступ як до сучасної галузевої статистики та аналітики, так і до даних за попередні роки.

На офіційному веб-сайті Мінекономіки України у розділі «Аналітика і статистика» розміщено ряд документів, із яких можливо отримати аналітичні та статистичні дані щодо сфери туризму (які ґрунтуються, зокрема, на інформативно-аналітичних матеріалах Департаменту туризму та курортів України), а саме стосовно:

- в'їзного і виїзного туризму в Україні за I півріччя 2016–2019 рр.;
- показників фінансово-економічної діяльності підприємств сфери туризму та курортів у 2017–2019 рр.
- аналізу та підсумків статистичних звітів туроператорів за 2018 р.;
- в'їзного і виїзного туризму в Україні за період 2015–2018 рр.;
- фінансово-економічних показників сфери туризму та курортів за 2016–2018 рр.;
- результатів опрацювання статистичних звітів туроператорів за 2017 р.;
- фінансово-економічних показників туристичної сфери за I півріччя 2016–2018 рр.;
- міжнародного туризму в Україні у I півріччі 2015–2018 рр.;
- міжнародного туризму в Україні у 2017 р.;
- міжнародного туризму в Україні за 9 місяців 2016–2017 рр.;
- міжнародного туризму в Україні за I півріччя 2016–2017 рр.;
- підготовки фахівців сфери туризму;
- показників щодо розвитку сфери туризму та курортів у 2016 р.;
- міжнародного туризму в Україні у I півріччі 2016–2019 рр.

Ці дані дозволяють нам провести аналіз інтенсивності руху туристичних потоків як в'їзного, так і виїзного туризму в Україні за останній час.

Так, у I півріччі 2019 р. відзначається зниження потоку іноземного туризму на 5,6 % (у порівнянні з аналогічним періодом минулого року), передусім, за рахунок зменшення кількості відвідувачів з сусідніх прикордонних країн.

Обсяги в'їзного туризму в Україні, відображено в таблиці 1 «Кількість іноземних громадян, що перетинали державний кордон України» (розділ «Аналітика та статистика» офіційного веб-сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Таблиця 1 – Кількість іноземних громадян, що перетинали державний кордон України, тис. осіб

Звітний період	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
I квартал	2 427,3	2 631,5	2 547,7	2 357,8
II квартал	3 392,7	3 697,1	3 673,4	3 513,8
III квартал	4 559,5	4 769,5	4 935,7	–
IV квартал	3 226,3	3 323,1	3 050,1	–
Усього	13 606,0	14 421,2	14 207,0	–

За кількістю туристів, які відвідують Україну, традиційно лідирують прикордонні країни. Але їх частка поступово зменшується. Так з 85,5 % у 2016 р. цей показник знизився до 80,7 %, що, зокрема, пояснюється введенням з 01.01.2018 р. змін до Митного кодексу України та значним обмеженням безмитного перетину товарів через кордон.

Проте, на фоні зменшення у I півріччі 2019 р. (відносно аналогічного періоду 2018 р.) прикордонного обміну туристами, відбулися якісні зміни у структурі іноземного туризму України за рахунок туристичних потоків з більш віддалених країн.

У ТОП-20 держав, громадяни яких найчастіше відвідують Україну, відзначені Молдова, Білорусь, Росія, Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина, Туреччина, Ізраїль, Німеччина, США, Великобританія, Литва, Італія, Азербайджан, Чехія, Франція, Болгарія, Грузія, Латвія.

Зате, внаслідок введення з 11 червня 2017 р. безвізового режиму з країнами ЄС, міжнародний (виїзний) туризм стабільно зростає. За підсумками I півріччя 2019 р. його приріст (порівняно з приростом у аналогічний періодом 2018 р. – 3,3 %) становить 5,6 %. І це наряду з тим, що з 2016 року частка прикордонних держав-сусідів, куди найчастіше подорожують українські туристи, щорічно зменшується і за 4 роки з 88 % упала більш, ніж на 10 % і становить 77,7 %. Такий перерозподіл українських туристичних потоків відбувається внаслідок введення з початку 2018 року змін до Митного кодексу України та впровадження безвізового режиму з державами Євросоюзу. Це призвело, з одного боку, до значного обмеження безмитного перетину товарів через кордон, а з іншого – розширення лоукост-авіаперевезень, відкриття прямих авіарейсів та до якісних змін в міжнародному туризмі України – збільшенні потоків українських туристів до неприкордонних держав.

До ТОП-20 країн, яким віддають перевагу українські туристи, належать Польща, Росія, Угорщина, Єгипет, Молдова, Туреччина, Білорусь, Румунія, Словаччина, Німеччина, Італія, Австрія, ОАЕ, Іспанія, Греція, Ізраїль, Франція, Грузія, Кіпр, Болгарія.

Згідно з інформацією щодо фінансово-економічних показників сфери туризму та курортів, протягом 2017–2019 рр. (за даними Державної фіскальної служби України) обсяг надходжень від сплати туристичного збору у I півріччі 2019 р. на 71,2 % більше, ніж за цей же період попереднього року (33,8 млн грн) і складає 57,9 млн грн. Це стало наслідком прийняття Закону України від 23.11.2018 № 2628 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення

адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів», як підґрунтя до зміни підходу щодо нарахування туристичного збору. Так, з початку 2019 р. цим Законом дозволяється місцевим радам встановлювати граничні ставки збору з туристів у розмірі до 0,5 % (внутрішній туризм) та до 5 % (іноземний туризм) від розміру мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня звітного (податкового) року за одну добу тимчасового розміщення однієї особи. Сплата суб'єктами туристичної діяльності податкових платежів до зведеного бюджету також регулярно відстежувалася фахівцями Департаменту туризму та курортів і подавалася до статистичних органів для аналізу та оприлюднення. Так, зокрема, у I півріччі 2019 р. сума податкових платежів від юридичних і фізичних осіб, які здійснюють туристичну діяльність, збільшилася на 15,4 % у порівнянні з I півріччям 2018 р. (1902,0 млн грн) і склала 2194,5 млн грн.

До ТОП-5 адміністративно-територіальних одиниць за обсягами надходжень від сплати туристичного збору у I півріччі 2019 р. увійшли Дніпропетровська, Івано-Франківська, Львівська і Одеська області та м. Київ.

До ТОП-5 адміністративно-територіальних одиниць щодо обсягів надходжень від сплати податкових платежів до зведеного бюджету суб'єктами туристичної діяльності увійшли м. Київ, Львівська, Дніпропетровська, Одеська, Харківська області.

Протягом 2018 р. послугами туристичних операторів, що відвідували, скористалися 3376,4 тис. туристів, у тому числі:

- громадяни України – 3334,4 тис. осіб. З них:
  - всього подорожували в межах території України – 186,2 тис. осіб;
  - всього здійснили подорож за кордон – 3148,2 тис. осіб;
  - діти віком до 17 років – 571,8 тис. осіб;
- іноземні громадяни – 42,0 тис. осіб.

Всього громадянам України (організаціям та безпосередньо населенню) у 2018 р. було реалізовано 1560,7 тис. путівок на 18325,1 тис. днів загальною вартістю близько 37766,0 млн гривень.

Безпосередньо населенню у 2018 р. було реалізовано 815,7 тис. путівок на 9492,1 тис. днів загальною вартістю 21914,9 млн гривень, зокрема:

- громадянам України (внутрішній туризм) – 28,8 тис. путівок;
- громадянам України (міжнародний туризм) – 789,0 тис. путівок;
- іноземним громадянам для подорожі в межах України – 11,4 тис. путівок

(Аналітика та статистика. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Офіційний веб-сайт).

У таблиці 2 відображено статистичні дані щодо мети поїздки, за якою подорожі здійснювала найбільша кількість туристів (з офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Таблиця 2 – Найбільша кількість туристів, які здійснювали поїздки з відповідною метою у 2018 р.

Пор. №	Мета поїздки	Кількість туристів, тис. осіб
1	культурно-пізнавальна	1731,1
2	службова	110,1
3	лікувально-оздоровча	17,2
4	круїзний туризм	11,0
5	міський туризм	10,7
6	гірський курорт	8,9
7	пригодницький туризм	6,5
8	екологічний туризм	4,4
9	інша	1476,15

У 2018 р. усього за даними туроператорів кількість обслужованих іноземних громадян становила 41955 осіб. (З офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

До ТОП-10 країн за найбільшою кількістю подорожувальників до України в 2018 р. належать: Єгипет, Туреччина, Туркменістан, Індія, Китай, США, Ліван, Об'єднані Арабські Емірати, Білорусь, Німеччина (З офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Усього, за даними туроператорів, кількість обслужованих українських громадян, що подорожували за кордон у 2018 р., становила 3148162 осіб. Серед ТОП-10 країн, яким найбільше віддавали перевагу українські туристи протягом 2018 р., увійшли: Єгипет, Туреччина, Іспанія, Болгарія, Угорщина, Чехія, Об'єднані Арабські Емірати, Кіпр, Греція, Німеччина. Усього за даними туроператорів протягом 2018 р. кількість обслужованих українських громадян, що подорожували по Україні, склала 186233 осіб (З офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Згідно з Ліцензійним реєстром суб'єктів туроператорської діяльності Мінекономрозвитку, станом на 01.01.2019 р., видано 2737 ліцензій підприємствам, що здійснюють туристичну діяльність. На виконання п. 23 Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 991 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності», щодо діяльності туристичних підприємств, ліцензованими туроператорами було надано 537 звітів (19,6 %).

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 420 «Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності» (далі – Постанова № 420) внесено зміни до Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності (далі – Ліцензійні умови). Згідно з коментарем Державної регуляторної служби України з набранням чинності Постанови № 420, а саме з 29.05.2019 р., крім іншого, в Ліцензійних умовах зазначено вимоги:

– щодо освіти та стажу роботи керівника та персоналу туроператора, які отримуються за межами України;

– щодо встановлених статтею 15 Закону України «Про туризм» гарантій дотримання туроператорами мінімального розміру фінансового забезпечення протягом повного терміну дії ліцензії та поновлення суми забезпечення у разі здійснення виплат за такою гарантією.

Також з 29.07.2019 р. ліцензіати повинні:

– при наданні послуг міжнародного (виїзного) туризму з перевезенням обов'язково інформувати про будь-які затримки рейсів;

– забезпечити створення необхідних умов для осіб із інвалідністю та інших маломобільних груп населення щодо доступності ними споживання продукту туроператора;

– розміщати інформацію щодо діючих договорів на туристичне обслужовування, укладених особисто та/або через туристичних агентів, із зазначенням країни тимчасового перебування;

– розміщати на власному веб-сайті інформацію про турагентів, з якими вони співпрацюють і реквізити установи, що надала фінансове забезпечення турагента.

Відповідно до Закону України від 11.09.2003 №1160-IV «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» базове відстеження результативності цього регуляторного акту здійснюватиметься після набрання чинності цим регуляторним актом, але не пізніше дня, з якого починається проведення повторного відстеження результативності цього акту (Офіційний сайт Кабінету Міністрів України).

Повторний моніторинг результативності регуляторного акту буде проведено протягом 2-х років після набуття ним чинності після прийняття запропонованої норми. Отже, за результатами базового відстеження Постанови № 420, у разі не досягнення запропонованих регуляторним актом цілей, положення цього акту будуть переглянуті.

Ліцензованими туроператорами за напрямом «внутрішній туризм» було продано населенню 28,8 тис. путівок загальною вартістю близько 216633,0 тис. грн на 234,7 тис. днів. Всього кількість мандрівників по Україні склала 186,2 тис. осіб, з яких 16,7 тис. осіб – діти віком до 17 років. При цьому інформацію щодо чинного фінансового забезпечення до органу ліцензування надали тільки 650 туроператорів з 2772 ліцензованих. Звичайно, що в Ліцензійному реєстрі цю інформацію зазначено, проте, більшість туристів не завжди розуміють глибинну небезпеку, яка криється за цим фактом (з офіційного сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

За цим криється той факт, що сьогодні, по суті, туроператори не несуть повної цивільної відповідальності перед туристами, адже значні обсяги продажів турпродукту при низькій банківській гарантії практично унеможливають виплату коштів на відшкодування у разі виникнення проблем. Фінансове забезпечення повинно покрити відшкодування коштів всім туристам, які розраховалися за турпослуги.

Отже, важливим є встановлення конкретної відповідальності, а також більш прискіпливий процес видачі ліцензій таким суб'єктам. Зокрема, розглядається питання щодо запобігання умовам створення особами-порушниками законодавства в сфері туризму нових туроператорських компаній.

Туристичне законодавство сьогодні, згідно з викликами часу, потребує змін, тож відповідними пропозиціями Мінекономрозвитку передбачено, що:

- сума фінансового забезпечення туроператорів та турагентів, вираховується в залежності від обсягів продажу їх турпродукту;

- відповідальність суб'єктів туристичного господарювання повинна бути застрахована;

- потрібно встановити адміністративно-господарську відповідальності за порушення законодавства в сфері туризму перед клієнтами;

- ділова репутація керівників туркомпаній повинна відповідати встановленим вимогам.

Цей проект закону знаходиться на етапі узгодження і затвердження з іншими міністерствами та комітетами суміжних галузей і напрямів економіки.

У тому ж, що стосується в'їзного туризму, ситуація виглядає дещо інакше. Так, за даними Адміністрації Держприкордонслужби, упродовж I півріччя 2019 р. до України в'їхало на 5,6 % туристів менше, ніж за цей же період 2018 року і складає 5,9 млн осіб. Найбільшу кількість іноземних туристів, що перетнули український кордон складають громадяни Молдови, Білорусі, Росії, Польщі, Угорщини, Румунії, Словаччини, Туреччини, Ізраїлю та Німеччини. Треба зазначити суттєве збільшення кількості туристів з інших, неприкордонних країн у порівнянні з I півріччям 2018 р., а саме: Австрії (+32,8 %), Литви (+32,0 %), Узбекистану (+25,6 %), Швеції (+24,6 %), Латвії (+18,1 %), Німеччини (+17,5 %), Сербії (+13,7 %), Канади (+11,4 %) та Китаю (+11,1 %) (з офіційного сайту Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Останній факт свідчить про те, що завдяки розширенню авіа-напрямів Україна, дійсно, стає більш відкритою та доступною для туристів із усіх куточків світу. Однак, як зазначає Мінекономрозвитку, є три вагомні проблеми, «завдячуючи» яким Україна для іноземного туриста і досі лишається скоріше плямою, забарвленою екзотичними

кольорами пострадянщини, ніж сучасним бажаним атракційним об'єктом у маршруті на туристичній мапі світу.

По-перше, в Україні є достатній потенціал для поглибленого сегментування туризму в Україні за видами, для розвитку кожного самостійно, наприклад, пляжного, гірськолижного, медичного туризму. Але на практиці виникають, зокрема, питання щодо модернізації відповідної інфраструктури, а також необхідність створення інвестиційного клімату.

Для вирішення цієї проблеми цікавим та перспективним для розвитку туризму в Україні є сегмент активізації впровадження механізму державно-приватного партнерства.

Прикладом початку реалізації «стартапів» у сфері туризму в Україні є пілотний проект, який нещодавно стартував, – згідно з результатами конкурсу для створення Центру малоінвазивної хірургії у м. Трускавець було визначено приватного партнера, що дає можливість прогнозувати зацікавлення не тільки іноземних, а й вітчизняних туристів, які раніше переважно лікувалися за кордоном, скористатися запропонованими видами медичних послуг.

Крім інших галузевих законодавчих актів внесення змін потребує і Закон України «Про курорти», який чекає розгляду Верховною Радою України. Адже чинним Законом процедура оголошення природних територій курортами державного та місцевого значення надто ускладнюється, вимагає не тільки значних витрат часу, а й додаткових матеріальних та людських ресурсів. Ігнорування ж процедури ставить території природних лікувальних ресурсів під загрозу забруднення, а також нерационального їх використання (з офіційного веб-сайту Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України).

Не менш важливим вбачається й питання регулювання на житловому ринку, зокрема серед тих, хто має можливість та надає туристичне житло. Отже, виникає необхідність створити відкриті та адекватні умови для мотивації власників туристичного житла офіційно працювати на ринку згідно отриманої ліцензії та відповідного свідоцтва, бути включеними до Реєстру серед власників туристичного житла. Це мало б зумовити певні гарантії клієнтам, збільшити довіру потенційних клієнтів, зокрема й іноземних туристів, до подібних пропозицій щодо розміщення, адже присвоєння категорії вже свідчить про певний рівень сервісу.

Згідно з даними «Реєстру свідоцтв про встановлення категорій об'єктам туристичної інфраструктури», всього в Україні функціонує 269 готелів, з яких чинне «Свідоцтво про встановлення категорії» мають: «5 зірок» – 31 готелів, «4 зірки» – 91 готелі, «3 зірки» – 101 готелів, «2 зірки» – 27 готелів, «одна зірка» – 19 готелів (з офіційного веб-сайту Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Офіційний веб-сайт).

Важливим аспектом для розвитку туризму в Україні є й відсутність просування туристичного бренду України ззовні, зокрема організація трансляції відеороликів на провідних світових телеканалах. Це потребує значних фінансових витрат, а саме, згідно з даними моніторингу відповідних пропозицій, ринкова вартість таких послуг сягає мільйонних капіталовкладень. Водночас Закон України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» передбачає лише 17,9 млн грн на фінансування всіх заходів в сфері туризму, що не сприяє позитивному вирішенню вище зазначеної проблематики. Разом з тим, створення і демонстрація відеороликів туристичного спрямування та відповідні промоції у світових ЗМІ, співпраця з відомими travel-блогерами світу, презентація матеріалів з рекламою туристичних можливостей України в бортових виданнях провідних авіакомпаній та світових travel-виданнях дало б змогу кардинально покращити ситуацію. Всі зазначені проблеми можуть бути вирішені шляхом внесення змін до чинного галузевого законодавства та прийняттям ще більш глобальних рішень.

Сьогодні Мінекономрозвитку сприяв створенню дієвих механізмів вирішення проблем у означеній сфері і впроваджує їх поетапно (Україна туристична: виклики виїзного та в'їзного туризму).

У зв'язку з тим, що Департамент туризму та курортів ліквідовано, виникає потреба створити окрему Агенцію з відповідними структурними підрозділами, яким було б доручено опікуватися пріоритетними напрямками відповідно до державних вимог і потреб споживачів турпослуг. Як пропозиція ряду фахівців в сфері туризму та державної регуляторної політики, вбачається за доцільне реформувати раніше діючий Департамент у межах нового Мінекономіки.

Висновки. В Україні важливо створити відповідні умови для чіткого та недвозначного регулювання економічними важелями в сфері туризму; розробити «прозорі» правила гри на ринку туристичних послуг, які зумовили б відкритість, ясність взаєморозрахунків між споживачами та надавачами послуг. Забезпечення комфортних умов для подорожей в Україну та з України, безпечність подорожей, створення привабливих умов для нових туристів і мотивацію для постійних споживачів туристичних послуг скористатися пропозиціями вітчизняних туроператорів тощо – це далеко не повний перелік питань, на які потрібно надати відповідь під час розробки нових організаційно-регулятивних документів, що стосуються сфери туризму.

Отже, в Україні необхідне державне регулювання всієї галузі не тільки щодо вирішення питань нормативно-правового забезпечення діяльності в сфері туризму, але й безпосередньо питань інфраструктури, кадрів, фінансів, рівня сервісу.

У статті здійснено систематизацію чинних вимог до сфери туризму в Україні та узагальнено аргументи щодо необхідності покращення стану в діяльності туристичних операторів та агентів.

Доведено, що туристична галузь, як сегмент економіки України, потребує нагальної підтримки з боку держави як відносно до розробки та впровадження нових нормативно-правових актів, так і щодо дотримання чинного законодавства відносно фінансової дисципліни, організаційних аспектів діяльності, підготовки кадрів.

Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для працівників сфери туризму, науковців, викладачів, студентів вищих навчальних закладів, які опановують спеціальності «Туризм», «Готельно-ресторанна справа».

Список посилань

- Аналітика та статистика. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Офіційний веб-сайт. Взято з <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=Analitika&pageNumber=1>
- Беспала, О. А. (2017) Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку туристичного ринку в Україні. *Економіка: реалії часу* №6 (34). Взято з <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No6/9.pdf>
- В Україні створюють державне агентство у справах туризму. Укрінформ. Взято з <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2812791-v-ukraini-stvorat-derzavne-agentstvo-u-spravah-turizmu.html>
- Департамент туризму та курортів. Інформація щодо відвідування України іноземними туристами та виїзду громадян України за кордон I півріччя 2016-2019 років. Взято з <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=75c06d69-f9c1-47d8-b68a-ca28d31cc9fe&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaViizduGromadianUkrainiZaKordonIPivrichchia2016-2019-Rokiv> (дата звернення: 01.12.2019).

- Департамент туризму та курортів. Інформація щодо фінансово-економічних показників сфери туризму та курортів 2017–2019 роки. Взято з <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2019).
- Державна регуляторна служба України. Офіційний сайт. Взято з <http://www.drs.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.2019).
- Довідка за результатами опрацювання статистичних звітів туроператорів за 2018 рік. Взято з <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 01.12.2019).
- Закон України від 23.11.2018 № 2628 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів». Взято з <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 21.11.2019).
- Кифяк, В. Ф. (2003) *Організація туристичної діяльності в Україні*. Навчальний посібник. Чернівці: Книги-XXI. 300 с.
- Ковальчук, С. В. & Миколишина, В. В. (2011) Поняття туристичного ринку та особливості його функціонування. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. №6, Т. 4.
- Косар Н. & Кузьо, Н. (2016) Дослідження розвитку туризму в умовах кризи. *Актуальні проблеми економіки*. №2 (176).
- Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2015 № 991. Взято з rada.gov.ua (дата звернення: 20.11.2019).
- Любіцева, О. О. (2002) Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти). К.: Альтерпрес, 436 с.
- Пестушко, В. М. (2015) Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи. *Географія та основи економіки*. №7.
- Про внесення змін до Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.05.2019 № 420. Взято з rada.gov.ua (дата звернення: 20.11.2019).
- Україна туристична: виклики виїзного та в'їзного туризму. Взято з https://ukr.lb.ua/blog/mykhailo_titarchuk/435645_ukraina_turistichna_vikliki.html (дата звернення: 20.11.2019).
- Фролова, Г. І. & Фролова, В. Ю. (2014) Організаційні засади маркетингових досліджень у сфері туризму *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. №3.

References

- Analytics and Statistics. Ministry for Development of Economy, Trade and Agriculture of Ukraine. Official website. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=be44a1a7-69b3-4a77-a86a-447499abcdd6&tag=Analitika&isSpecial=true> (date of reference: 01.12.2019).
- Bespala, O.A. (2017) Suchasnyy stan, problemy ta perspektyvy rozvytku turystychnoho rynku v Ukrayini. [Current state, problems and perspectives of development of tourism market in Ukraine] *Ekonomika: realiyi chasu* #6 (34). Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2017/No6/9.pdf>
- V Ukrayini stvoryat' derzhavne ahentstvo u spravakh turyzmu. Ukrinform [Governmental agency of tourism will be created in Ukraine]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2812791-v-ukraini-stvorat-derzhavne-agentstvo-u-spravah-turizmu.html>
- Tourism and Resorts Department. Informaciya shhodo vidviduvannya Ukrayiny` inozemny`my` tury`stamy` ta v`yizdu gromadyan Ukrayiny` za kordon I pivrichchya 2016-2019 rokiv

- [Information on foreign tourists visiting Ukraine and traveling abroad for the first half of 2016-2019 years]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=75c06d69-f9c1-47d8-b68a-ca28d31cc9fe&title=InformatsiiaSchodoVidviduvanniaUkrainiInozemnimiTuristamiTaVizduGromadianUkrainiZaKordonIPivrichchia2016-2019-Rokiv> (date of reference: 01.12.2019).
- Tourism and Resorts Department. Informaciya shhodo finansovo-ekonomichny`x pokazny`kiv sfery` tury`zmu ta kurortiv 2017-2019 roky` [Information on financial and economic indicators of tourism and resorts 2017-2019 years]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua> (date of reference: 01.12.2019).
- Derzhavna rehulyatorna sluzhba Ukrainy. Ofitsiynny sayt [State regulatory service of Ukraine. Official website]. Retrieved from <http://www.drs.gov.ua/> (date of reference: 20.11.2019).
- Dovidka za rezul`tatamy` opracyuvannya staty`sty`chny`x zvitiv turoperatoriv za 2018 rik [Information on the results of the processing of statistics of tour operators for 2018]. Retrieved from <http://www.me.gov.ua> (date of reference: 01.12.2019).
- Zakon Ukrainy` vid 23.11.2018 # 2628 «Pro vnesennya zmin do Podatkovogo kodeksu Ukrainy` ta deyaky`x inshy`x zakonodavchy`x aktiv Ukrainy` shhodo pokrashhennya administruvannya ta pereglyadu stavok okremy`x podatkov i zboriv» [On amendments to the Tax Code of Ukraine and some other legislative acts of Ukraine on improving the administration and revision of individual taxes and fees]. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua> (date of reference: 21.11.2019).
- Kyfyak, V. F. (2003) *Orhanizatsiya turystychnoyi diyal'nosti v Ukraini* [Tourist activity organization in Ukraine]. Navchal'nyy posibnyk. Chernivtsi: Knyhy-KhKhI. 300 s.
- Koval'chuk, S. V. & Mykolyshyna, V. V. (2011) Ponyattya turystychnoho rynku ta osoblyvosti yoho funktsionuvannya [Concept of tourist market and peculiarities of its functioning]. *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky.* #6, T. 4.
- Kosar N. & Kuz'o, N. (2016) Doslidzhennya rozvytku turyzmu v umovakh kryzy [The investigation of tourism development in a crisis]. *Aktual'ni problemy ekonomiky.* #2 (176).
- Licenzijni umovy` provadzhennya turoperatorskoyi diyal'nosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 11.11.2015 # 991 [License conditions for conducting tour operator activity: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 11.11.2015 # 991]. Retrieved from <http://www.rada.gov.ua> (date of reference: 20.11.2019).
- Lyubitseva, O. O. (2002) *Rynok turystychnykh posluh (heoprostorovi aspekty)* [Tourist services market (geospatial aspect)]. K.: Al'terpres, 436 s.
- Pestushko V.M. (2015) Ukrayins'kyy turyzm u konteksti hlobalizatsiyi: suchasnyy stan i perspektyvy [Ukrainian tourism in the context of globalization: current status and prospects]. *Heohrafiya ta osnovy ekonomiky,* #7
- Pro vnesennya zmin do Licenzijny`x umov provadzhennya turoperatorskoyi diyal'nosti: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 22.05.2019 # 420 [On Amendments to the Licensing Conditions for conducting tour operators activity: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 22.05.2019 # 420]. Retrieved from rada.gov.ua (date of reference: 20.11.2019).
- Ukrayina tury`sty`chna: vy`kly`ky` vy`yiznogo ta v'yiznogo tury`zmu [Tourist Ukraine: Challenges of inbound and outbound tourism]. Retrieved from https://ukr.lb.ua/blog/mykhailo_titarchuk/435645_ukraina_turistichna_vikliki.html (date of reference: 20.11.2019).

Frolova, H. I. & Frolova V. Yu. (2014) Orhanizatsiyni zasady marketynhovykh doslidzhen' u sferi turyzmu [Organizational principles of marketing research in tourism sphere]. *Visnyk Berdyans'koho universytetu menedzhmentu i biznesu*. (#3).

N. V. Kornilova, A. M. Danylyuk

CURRENT TRENDS OF TOURISM DEVELOPMENT IN UKRAINE

Summary

The paper analyzes the current state and trends of tourism development in Ukraine. Changes in the regulation of tourism activity in Ukraine have been evaluated. The purpose of the study is to analyze the current state and trends of tourism development in Ukraine. Informative-analytical methods, comparison methods, etc. were used in the scientific research. An analysis of the current regulatory documents concerning tourism sector, as well as those changes in Ukraine (political, economic, social nature, etc.) that have influenced and should affect the state of development of organizational and regulatory acts, the order of economic activity in the tourist services market, tax issues, etc.

It was proved that the relevance of the research of current trends in the market of tourist services is conditioned by the lack of appropriate normative legal acts that would clearly regulate the processes that are to take place and take place in this field.

This article summarizes the arguments regarding the importance of state regulation in the tourism sector, as a segment of the economy and the creation of appropriate regulatory acts that would encourage legal entities and individual-entrepreneurs to provide services to tourists in the legal field.

It is proved that in Ukraine it is important to create appropriate conditions for clear and unambiguous regulation of economic levers in the sphere of tourism; to develop "transparent" rules of the game in the tourist services market, which would lead to openness, clarity of settlements between consumers and service providers. It is concluded that in Ukraine the state regulation of the whole industry is necessary, concerning the issues of regulatory and legal support of activity in the sphere of tourism, issues of infrastructure, personnel, finances, level of service in particular.

The article systematizes the current requirements for the tourism industry in Ukraine and generalizes the arguments about the need to improve the status of tourist operators and agents. The results of the conducted research can be useful for tourism workers, scientists, teachers, students of higher educational establishments who master the specialties «Tourism», «Hotel and restaurant business».

Keywords: *state regulation, Ministry of Economy, tourism statistics.*

Статтю подано до редакції 28.02.2020